

2

Vragenuur: Vragen Pechtold

Aan de orde is **het mondelinge vragenuur**, overeenkomstig artikel 136 van het Reglement van Orde.

Vragen van het lid Pechtold aan de minister-president, minister van Algemene Zaken over **zijn verklaring na het telefoongesprek met de aankomend president van de VS, Donald Trump**.

De heer **Pechtold** (D66):

Voorzitter. Gisteren belde de premier met aankomend president Trump. Ik las zijn Facebookbericht daarover. Ik vraag me af of iets in dit gesprek Trump aan het denken heeft gebracht.

Die boodschap had anders gekund, bijvoorbeeld zo:

"Geachte heer Trump, dear Donald, het ambt van president van de Verenigde Staten is eervol en eenzaam. U wordt het gezicht van de machtigste democratie ter wereld. U vertegenwoordigt een land dat vrijheid, democratie en gelijkwaardigheid van alle mensen in zijn vaandel heeft geschreven. The land of the free, the home of the brave: zo staat het in uw volkslied. Woorden met moreel gezag, die hun glans krijgen door het streven die idealen dichterbij te brengen. Met uw macht komt verantwoordelijkheid. U staat op de schouders van reuzen, van the Founding Fathers, van Lincoln, die zijn land van burgeroorlog naar eenheid leidde, van Roosevelt, die streed voor gelijke kansen, van Eisenhower, die het leger naar Little Rock stuurde om Afro-Amerikaanse kinderen te beschermen die naar school wilden, en van uw voorganger Obama, die als geen ander the American dream belichaamde.

Mijnheer Trump, als het gaat om vrijheid en vooruitgang, delen wij onze geschiedenis. Onze grondwetten zijn de oudste ter wereld en de kernwaarden komen sterk overeen: all men are created equal. Laten we beiden trots zijn op onze vrijdenkers, trots op openheid en tolerantie, of zoals ze het in uw land noemen: Dutch tolerance. Daar ben ik weer trots op. U mag van mij als Nederlander en Europeaan verwachten dat een bondgenootschap geen eenrichtingsverkeer is, zoals ik u zal aanspreken op uw grote verantwoordelijkheid en voorbeeldfunctie. Als u voor onze gedeelde waarden staat en ons een handreiking doet, vindt u in ons een trouwe bondgenoot. Dan kunnen wij samen een voorbeeld blijven van hoop en kansen voor de rest van de wereld."

Mijn vraag is: waarom niet zo?

De **voorzitter**:

Het woord is aan de minister-president.

De heer **Pechtold** (D66):

Ik zie dat de heer Ten Broeke wilde interrumpen, maar de hulpverleners zijn nog even niet nodig. Hij kan het, denk ik, helemaal alleen.

Minister **Rutte**:

Voorzitter. Dit geeft wel een inkijkje in de wijze waarop Alexander Pechtold telefoongesprekken voert. Er is niet heel veel ruimte voor een reactie bij degene die hij opbelt. Het is een hele toespraak die hij uitspreekt. Ik ben blij dat ik in de contacten tussen de heer Pechtold en mij ook af en toe nog iets kan terugzeggen. Dit was een hele toespraak.

Laat ik schetsen hoe ik mijn rol als minister-president zie in contacten met belangrijke leiders van andere landen, ook landen die voor Nederland van groot belang zijn. Daarbij staat voor mij als minister-president het Nederlandse belang vanzelfsprekend voorop. Daarvoor ben ik ingehuurd door de Nederlandse kiezers. Ik heb ook de ruimte gekregen van dit parlement om mijn werk te mogen doen. Daar hoort bij dat ik het als mijn taak zie om een goede relatie te bouwen met buitenlandse regeringsleiders en staatshoofden, zeker als die zijn van landen als de Verenigde Staten. De Verenigde Staten zijn voor Nederland niet alleen economisch van belang, maar ook als het gaat om onze veiligheid en onze inbedding in een internationale veiligheids- en rechtsorde. Uiteraard werk je zeker bij westerse leiders vanuit een assumptie, een aanname van gedeelde waarden. Ik heb die gisteren ook benoemd in het telefoongesprek, zij het minder elaborate dan de heer Pechtold zojuist deed. Ik heb gewezen op onze hechte historische, culturele en economische banden.

Het is van het grootste belang dat Europa en de Verenigde Staten ook onder deze nieuwe president een sterke relatie bouwen. Voor Nederland ligt daar een rol. Wij zijn het kleinste van de grootste landen, de zesde van de grootste economieën. Wij hebben een kans — en een taak, vind ik — om te helpen een brug te slaan tussen Europa en Amerika, zeker nu er een president gekozen is van wie een aantal mensen in dit huis en in andere Europese landen zeggen: we moeten maar afwachten wat het wordt. Mijn benadering is anders. Mijn benadering is dat we een democratisch gekozen president alle kansen geven. We werken vanuit gezamenlijke waarden. Dat zullen we keer op keer benadrukken.

De heer **Pechtold** (D66):

Ik hoor de premier praten over handel, belangen, economie. Hij zegt: ik ben ingehuurd door de kiezer. Maar er is meer dan economie. Er zijn gedeelde waarden. Er zijn vrijheden, waaruit belangen kunnen voortkomen. Zijn collega Merkel was een voorbeeld door in haar eerste reactie al te wijzen op democratie, vrijheid, respect voor het recht en de menselijke waardigheid, ongeacht herkomst, huidskleur, geloof, geslacht, seksuele oriëntatie of politieke opvattingen. Zij zei tegen Trump: als we dat delen, is er een goede relatie. U bent niet ingehuurd, zeg ik tegen de minister-president. U bent als voorbeeld neergezet om ervoor te zorgen dat iedereen zich daarin herkent. U had meer spreektijd dan ik — ik heb twee minuten — en als u met Trump hebt gesproken, had u de moeite kunnen nemen om die basis zeker te stellen van waaruit we de verschillen zullen overbruggen. Graag een reactie daarop.

Minister **Rutte**:

Ik vind deze benadering, die ik de heer Pechtold en de heer Klaver hoorde kiezen in hun eerste reacties na de verkiezing

van de nieuwe Amerikaanse president, een onverstandige. Er is een democratische verkiezing geweest. Er is een nieuwe president gekozen. Maar het enige wat wij horen, is: het zal met hem wel niet goed gaan, we maken ons daarover zorgen en hoe zal dit of dat lopen? Wij praten hier over de president van de Verenigde Staten van Noord-Amerika, een van de grootste democratieën ter wereld, waar in vrije democratische verkiezingen een nieuwe president is gekozen. De band tussen Nederland en Amerika is van het allergrootste belang, zeker ook voor Nederland. De band tussen Amerika en Europa is dat ook. Natuurlijk heeft Merkel, en heb ik gisteren in mijn gesprek, onze sterke historische, culturele en economische banden benadrukt, net als onze gezamenlijke veiligheidsbelangen. Maar als we zouden hebben gedaan wat de heer Pechtold, de heer Klaver en anderen in hun eerste reactie deden, namelijk een beetje pronkiaans met het vingertje zeggen "nou, nou, nou, we moeten maar eens even afwachten of het allemaal wel goed gaat; moesten we het nou wel zo doen?", dan kunnen we geen relatie opbouwen. Ik zeg dat tegen de heer Pechtold: zo kun je als minister-president geen relatie opbouwen. Dan behartig je de Nederlandse belangen dus niet. De Nederlandse belangen behartigen, betekent een balans vinden tussen veiligheid en economie en tegelijkertijd het benadrukken van gezamenlijke waarden. Maar je moet er niet van uitgaan dat een nieuw gekozen democratisch staatshoofd op voorhand wel niet zal voldoen aan onze hoge standaarden. Ik vind dat een onjuiste benadering.

De heer **Pechtold** (D66):

Ik weet dat onze premier het niet zo nauw neemt met beloftes van politiek leiders en denkt: daar kun je altijd weer je excuses voor aanbieden. Maar de beloftes die Trump heeft gedaan, betekenen onder andere dat vandaag in Marrakech andere landen proberen te redden wat er nog te redden is van het klimaatakkoord, dat samenhangt met banen, met industrie en met een gelijk speelveld. Dat zijn juist ook belangen van Nederland. Op dit moment dreigen de Chinezen al met handelssancties. Op dit moment wordt de belofte van Trump om Iran los te laten in zijn nucleaire strategie een bedreiging voor de hele wereld. Dan heb je het niet over belangen. Dan heb je het over bedreigingen. Dat staat nog los van de beledigingen, het deporteren van mensen en alle andere zaken die in die campagne aan de orde zijn gekomen. Dat Rutte zich vaak niets aantrekt van campagnebeloftes wil nog niet zeggen dat mensen erin trappen.

Minister **Rutte**:

De heer Pechtold krijgt een wat scherpere toon. Dat is vaak geen goed teken. Ik ga toch terug naar de inhoud. Ik denk dat we echt een scherp onderscheid moeten maken. Er is de inhoud van het beleid: Marrakech, Iran, de relatie met Europa. Vanzelfsprekend zullen we ons daarover intensief met de nieuwe Amerikaanse regering engageren. Het is ook mijn ambitie om zo snel mogelijk een veel langer persoonlijk gesprek te voeren met de nieuwe Amerikaanse president. We zullen zoeken naar een moment waarop dat zo snel mogelijk kan plaatsvinden. Ik vind het juist van belang om over al deze belangrijke onderwerpen veel uitgebreider te praten. Maar zo begon de heer Pechtold zijn vragen niet. Hij begon met een aanname, namelijk dat de nieuwe Amerikaanse president vanuit een heel andere set waarden zal gaan werken dan Europa of Nederland. Ik vind dat een onverstandige aanname. Laten we deze man

dadelijk beoordelen op zijn daden, zowel wat betreft de waarden die hem drijven als het beleid dat hij gaat voeren. Als daarin dingen niet goed zullen gaan, weet de heer Pechtold mij aan zijn kant te vinden. Ik zal dan opkomen voor de Nederlandse belangen, zowel vanuit waarden als vanuit beleid. Maar laten we deze man een kans geven. Laten we niet op voorhand de relatie verzieken door ervan uit te gaan dat het allemaal niet deugt.

De heer **Servaes** (PvdA):

Laat ik eerst zeggen dat ik hier in de goede en trotse traditie van Jan Pronk sta; geen kwaad woord daarover.

Het kan allebei waar zijn. Je kunt iemand feliciteren met zijn democratische zege en je kunt dat protocollair correct doen. Je kunt ook op basis daarvan het gesprek aangaan over de manier waarop je gaat samenwerken. Maar je kunt tegelijkertijd wel degelijk rekenschap geven van wat daaraan vooraf is gegaan. Ik hoor nu van de minister-president dat hij daar in dat gesprek over gesproken heeft en dat hij die waarden benoemd heeft. Maar ik heb dat niet teruggelezen in zijn verklaring. Ik vond zijn verklaring algemeen en nietszeggend, en in die zin ook teleurstellend. Ik vraag de minister-president waarom hij die waarden wel benoemd heeft in dat gesprek, maar niet in het verslag. Heel veel Nederlanders hebben namelijk aanstoot genomen aan dat racisme, aan die xenofobie en aan dat seksisme.

De **voorzitter**:

Dank u wel, mijnheer Servaes.

De heer **Servaes** (PvdA):

Waarom heeft hij dat niet gedaan?

Minister **Rutte**:

Volgens mij was ik daar in mijn Facebookbericht volstrekt helder over. Dat is natuurlijk geen letterlijke weergave van het gesprek, maar deze elementen staan daar allemaal in. Het gesprek ging over onze gezamenlijke historische, culturele en economische banden en over de noodzaak van een sterke trans-Atlantische samenwerking tussen Amerika en Europa. Dat staat er allemaal in.

De heer **Segers** (ChristenUnie):

Er zijn inderdaad grote zorgen, bijvoorbeeld over de uitlatingen over minderheden en over de mogelijk heel abrupte koerswijziging van de Verenigde Staten. Er is sprake van een decennialange militaire samenwerking tussen Europa en de Verenigde Staten in het verbond van de NAVO. Dat verbond staat pal voor vrede en veiligheid. Maar men maakt zich zorgen dat dit onder druk komt te staan, omdat de nieuwgekozen president een terugtrekkende beweging dreigt te maken en zegt: America first. Het is in ieder geval een zorg van de ChristenUnie-fractie. Is het de inzet van dit kabinet om te blijven investeren in de NAVO? En zal dit kabinet Amerika, aan de andere kant van de oceaan, aanmoedigen om elkaar in dit verband vast te houden en om ons wereldwijd sterk te blijven maken voor vrede en veiligheid?

Minister Rutte:

Ik ben het daar voor 300% mee eens. Ik heb daarom ook in het gesprek van gisteren benadrukt dat zowel Nederland als ik persoonlijk, als een van de langer zittende regeringsleiders, zich ervoor wil inzetten om een brug te slaan tussen de nieuwe Amerikaanse regering en Europa. Dat geldt niet alleen voor de economische samenwerking, maar juist ook voor de inbedding in een gezamenlijk veiligheidsarrangement, de NAVO, gezien de veiligheidsborging die het gezamenlijk optreden in de wereld ons brengt. Amerika heeft ons in de Tweede Wereldoorlog bevrijd. We zijn allemaal beter af doordat Amerika dat gedaan heeft. We're better off, omdat Amerika dat gedaan heeft. Laten we daar met elkaar dankbaar voor blijven, en laten we er gewoon even van uitgaan dat deze nieuwe Amerikaanse president daarmee doorgaat. Zoals ik al zei tegen de heer Pechtold: als blijkt dat het de heel andere kant opgaat, zullen we natuurlijk intensief het gesprek aangaan om invloed te kunnen uitoefenen, zodat de voor ons wenselijke richting wordt ingeslagen. Als dat niet lukt, staan ons weer andere dingen te doen. Maar ik vind het een onverstandige benadering om er nu al van uit te gaan dat dit allemaal misgaat, zoals uit de reacties van een aantal politiek leiders in Nederland bleek. Je geeft, in goed Nederlands gezegd, iemand daarmee de koude schouder; dat moet je niet doen.

De heer Bontes (Groep Bontes/Van Klaveren):

Nederland heeft zijn krijgsmacht ernstig verwaarloosd. De heer Trump heeft daarover ook opmerkingen gemaakt. Hij heeft gezegd dat het afgelopen moet zijn met het freeridergedrag, het gratis meeliften. Hij zei: wij betalen er veel voor en de andere landen in Europa, de andere NAVO-bondgenoten, moeten dat ook gaan doen; zij moeten gaan voldoen aan de NAVO-norm, 2% van het bruto binnenlands product. Is de minister-president, gelet op het door mij geschetste verhaal over de wijze waarop Trump hiertegenaan kijkt, bereid er eindelijk voor te zorgen dat Nederland gaat voldoen aan die verplichting?

Minister Rutte:

Die afspraak is breed in de NAVO gemaakt tijdens de top in Wales in september 2015.

De heer Bontes (Groep Bontes/Van Klaveren):

Dan wil ik graag weten van de minister-president hoe hij dat precies gaat doen. Hoeveel tijd gaat eroverheen? In hoeveel jaar voldoet Nederland aan de afspraak dat 2% van het bruto binnenlands product aan de NAVO wordt besteed? Graag hoor ik het tijdspad voor deze intentie en de bedragen.

Minister Rutte:

Die discussie hebben we uitvoerig gevoerd bij de Algemene Politieke Beschuwingen. Zoals de heer Bontes weet, is de daling van de uitgaven inmiddels omgebogen naar een stijging. Verschillende politieke partijen hebben hun programma's al neergelegd. Mijn partij en andere partijen hebben gezegd dat er fors extra moet worden geïnvesteerd in Defensie, ook na de verkiezingen van 15 maart 2017. Dat hele debat hebben we hier gevoerd.

De voorzitter:

En morgen vindt de behandeling van de begroting van Defensie plaats.

De heer Ten Broeke (VVD):

We hebben net gehoord dat de heer Pechtold een preek zou hebben afgestoken in plaats van een felicitatie te geven aan een nieuw gekozen staatshoofd. Dat vind ik opmerkelijk voor iemand die zich al 50 jaar democraat noemt. De minister-president heeft het nieuwe staatshoofd van de Amerikanen in ieder geval wel gefeliciteerd. Ik wil graag weten of die felicitatie ook namens de minister van Buitenlandse Zaken was, want ik miste dat een beetje in het persbericht dat de minister van Buitenlandse Zaken naar buiten bracht.

Minister Rutte:

Ook de minister van Buitenlandse Zaken heeft de nieuwe Amerikaanse president gefeliciteerd. Het was nog niet helemaal definitief, maar hij moest een vliegtuig in. Hij was op tien of twaalf uur hier vandaan in Nieuw-Zeeland en Australië, want hij was mee met het staatsbezoek. Deze felicitatie is van de hele Nederlandse regering.

De heer Roemer (SP):

De zorgen over de uitspraken van de heer Trump zijn heel terecht. Dat de minister-president de democratisch gekozen aanstaande president feliciteert, vind ik ook heel terecht. Dat is namelijk democratie. Veel dieper gaat de vraag wat er nu eigenlijk aan de hand is. Waarom hebben zo verschrikkelijk veel Amerikanen voor zo iemand gekozen? Je kunt heel gemakkelijk een link naar Nederland leggen. Ook hier merken we dat de mainstreampolitici, ook in deze zaal, onvoldoende interesse hebben in wat er daadwerkelijk onder de mensen leeft. Dat is niet alleen in Nederland, maar in heel Europa het geval. Kijk naar de reden voor de brexit. Kijk naar hetgeen is gebeurd met het referendum over de Europese grondwet. Kijk naar hetgeen is gebeurd met het referendum over Oekraïne.

De voorzitter:

Wat is uw vraag?

De heer Roemer (SP):

Er is een gebrek aan interesse in de echte problemen die mensen achter de voordeur meemaken. Realiseert de premier zich dat wat er in Amerika is gebeurd en wat in Nederland ook dreigt te gebeuren alles te maken heeft met de desinteresse van de mainstreampolitiek in de daadwerkelijke problemen op straat en achter de voordeur?

Minister Rutte:

Laat ik voor mezelf spreken. Ik zit nu twaalf jaar met veel genoeg in de politiek. Ik vind het heel eervol dat ik dit mag doen. Ik realiseer mij iedere dag, ieder uur en iedere minuut dat ik deze functie in de politiek mag vervullen — dat geldt ook voor mijn vorige functie — dankzij het Nederlandse volk, dat mij de kans heeft gegeven om minister-president te zijn en eerder fractievoorzitter van een oppositiepartij en staatssecretaris. Het is mijn taak —

ik neem aan dat anderen in deze zaal dat ook zo voelen — om praktische oplossingen aan te dragen voor de zorgen van mensen en te knokken voor mensen die zich zorgen maken over hun pensioen, de gezondheidszorg, de internationale veiligheid of de toekomst van hun kinderen. Dat is mijn taak. Daar hoort bij dat je intensief in gesprek bent met mensen en dat je zelf als mens midden in de samenleving staat en niet iedere vuilniszak die je aan de straat zet beschouwt als een antropologische expeditie en niet iedere keer dat je op zaterdag naar de Albert Heijn of de Lidl gaat, denkt dat dat heel bijzonder is. Dat is namelijk heel normaal. Ik kan alleen voor mezelf spreken. De heer Roemer maakte een sweeping statement over de politiek en de partijen — ik neem aan dat hij zichzelf bedoelt — maar ik kan alleen zeggen hoe ik in de wedstrijd zit. Ik zit hier voor Nederland, voor de mensen die hier wonen, om voor hen te vechten, hun zorgen weg te nemen en met dit mooie land de volgende stap te zetten. Daarom wil ik door in deze baan en als lijsttrekker van mijn partij.

De heer Klaver (GroenLinks):

De premier zei net iets heel interessants: bij een westers gekozen leider ga ik ervan uit dat we dezelfde waarden delen. Dat is precies het punt. Dat is de grote vraag die heel veel mensen hebben. Er is iemand gekozen als leider van dit grote democratische land, onze bondgenoot, bij wie men eraan twijfelt of hij wel dezelfde waarden deelt als wij en of hij wel in dezelfde traditie van vrijheid staat. Het gaat over moslims die een land niet binnen mogen komen, over Mexicanen die worden uitgezet, over muren die worden opgetrokken, over vrouwen die als een soort gebruiksvoorwerp worden beschouwd. Dan kan premier Rutte wel zeggen dat de heer Pechtold en ik een cold shoulder geven aan een nieuwgekozen president, maar ik kan mij niet voorstellen dat deze premier geen zorgen heeft over de verkiezing van Trump. Op welke wijze heeft de premier aan president elect Trump kenbaar gemaakt dat hij zich zorgen maakt over de vrijheden in Amerika, de vrijheden in ons land en de vrijheden in de westerse wereld? Heeft hij daarbij de vraag gesteld hoe de Amerikaanse president denkt die samen met hem te verdedigen?

Minister Rutte:

Dat is precies de reden waarom ik net zo scherp afstand nam van de wijze waarop de heer Klaver en de heer Pechtold reageerden op de verkiezing van de nieuwe Amerikaanse president. Hij is gekozen in Amerika. Dat is misschien wel onze belangrijkste bondgenoot en onze bevrijder na de Tweede Wereldoorlog. Amerika is een land waar we enorm veel gemeenschappelijk mee hebben, niet alleen op economisch gebied, maar ook op cultureel gebied, qua waarden. Denk aan onze liberale democratieën. Is het nou zo gek dat als in zo'n land, dat zo'n belangrijke partner en bondgenoot is, een nieuwe president wordt gekozen, we in ieder geval vertrekken vanuit de aanname dat de man deugt en dat hij goede dingen wil doen? Als dat niet zo blijkt te zijn en als in de praktijk blijkt dat de waarden of het beleid de verkeerde kant opgaan, zullen we vanzelfsprekend eerst intensief het gesprek aangaan om hem te beïnvloeden. Als dat niet werkt, zullen we uiteraard volgende stappen moeten zetten. Maar laten we ervan uitgaan dat het goed gaat. Er wordt gesproken over maximaal beïnvloeden, maar denken de heer Klaver en de heer Pechtold werkelijk dat als je zou hebben gereageerd zoals zij dat wilden, je vervolgens het gesprek kunt aangaan met deze nieuwe president

om te engageren, om te beïnvloeden en om het beleid te kunnen bijsturen in het Nederlands belang, in een door ons gewenste richting? Wij zitten hier allemaal voor het Nederlands belang; daarvoor zijn we gekozen. Maar als je zo zou reageren, dan is de deur op voorhand toch al dichtgegooid? Dat is toch onverstandig? Zo kun je toch niet internationaal politiek bedrijven?

De voorzitter:

De heer Klaver heeft een tweede, aanvullende vraag.

De heer Klaver (GroenLinks):

Een wijs persoon heeft mij ooit geleerd dat je pas geraakt kan zijn als je om iemand geeft. Juist vanwege de lange traditie en de diepe band die Nederland met de Verenigde Staten heeft, maken zo veel mensen in Nederland zich zorgen over wat er in de Verenigde Staten gebeurt. Ik vind dat de minister-president hier een rare opvatting over heeft. Hij zegt eigenlijk dat je vooral tegen je vrienden niet eerlijk moet zijn en je zorgen niet moet uitspreken. Merkel deed het wel, op een eloquente wijze. Zegt de minister-president hier eigenlijk dat Merkel te ver is gegaan? Zegt hij dat de wijze waarop Duitsland de nieuwe president van de Verenigde Staten benadert, een verkeerde benaderingswijze is? Die wijze van benadering houdt in dat je je hand uitsteekt en tegelijkertijd aangeeft waar je zorgen zitten. We hebben immers juist een traditie van vriendschap en een traditie van vrijheid. Door de campagne van de afgelopen maanden en de fitties die hij nog steeds voortdurend heeft op Twitter, maak je je zorgen of die vrijheid nog wel wordt gedeeld. Zat Angela Merkel dan verkeerd?

Minister Rutte:

Juist om die reden heb ik in het gesprek gisteren onze culturele, onze historische en onze economische banden aangehaald. We mogen trots zijn op onze ver teruggaande geschiedenis, op het feit dat Nederland in 1776 het eerste land was dat Amerika erkende, op het feit dat onze geschiedenis nog veel verder teruggaat, wel 400 jaar, en op de mensen die vanuit Nederland de zee overstaken om een eerste bijdrage te leveren aan het bouwen van wat later de Amerikaanse samenleving is geworden. Ik heb gewezen op het grote belang en de rol die ik daar voor Nederland in zie, om te helpen de brug te slaan tussen de nieuwe Amerikaanse regering en Europa. Dat heb ik allemaal gedaan vanuit een bepaalde startpositie. Als Amerika een nieuwe president kiest, ga ik er namelijk van uit dat die man deugt. Ik ga er niet van uit dat die man niet deugt. Ik vind dat een onverstandige benadering. Als je voor die benadering kiest, is de deur op voorhand dicht en is de kans dat je nog iets kunt beïnvloeden nul komma nul. Zo kun je geen minister-president zijn.

De voorzitter:

Nee, nee, mijnheer Klaver.

De heer Klaver (GroenLinks):

Ik had een simpele vraag.

De voorzitter:
Wat was uw simpele vraag?

punt is echter niet dat je op voorhand de deur dichtgooit en zegt: u had niet gekozen mogen worden.

De heer Klaver (GroenLinks):
Mijn simpele vraag was ...

De voorzitter:
Dank u wel.

De voorzitter:
U kunt uw vraag herhalen, maar u kunt geen nieuwe vraag stellen.

Minister Rutte:
Dank u, voorzitter.

De heer Klaver (GroenLinks):
Nee, nee, ik heb geen nieuwe vraag te stellen. Het was een heel goede vraag en daar wil ik een antwoord op. Angela Merkel heeft zich wel uitgesproken. Vindt de minister-president datgene wat Angela Merkel heeft gedaan onverstandig?

Minister Rutte:
Ik heb mij net zo goed uitgesproken over onze banden en over onze gedeelde waarden. Ik heb mij er ook over uitgesproken dat het van heel groot belang is dat Amerika en Europa een nauwe band houden. Iedereen kiest wat dat betreft zijn eigen woorden, maar ze gaan allemaal in dezelfde richting — ik heb geen enkele aanleiding om aan te nemen dat dit aan Duitse kant anders is — vertrekkend vanuit de aanname dat, als er op basis van het Amerikaanse systeem een nieuwe president wordt gekozen, ervan mag worden uitgegaan dat dit een verstandige keus is. Als in de praktijk dingen anders blijken, dan hebben wij alle gelegenheid om bij te sturen en zo nodig verdere stappen te zetten.

De heer Kuzu (Groep Kuzu/Öztürk):
Ik luister al 25 minuten naar dit debat, vooral naar antwoorden van de minister-president, maar is er dan helemaal niets waarover hij zich zorgen maakt? Hij spreekt over het vertrekpunt, de banden en dat soort zaken, maar ik vraag hem concreet of er nu helemaal niets is waarover hij zich zorgen maakt. De minister-president zegt dat hij zich wel zorgen maakt over de Nederlanders, maar heel veel Nederlanders maken zich zorgen over wat er in de Verenigde Staten gebeurt. Kan hij nu geen enkel kritisch punt noemen?

Minister Rutte:
Het grote verschil tussen de heer Kuzu en mij is dat ik als minister-president niet ben aangesteld om me zorgen te maken, maar om problemen op te lossen. Dat is mijn taak. Ik zie het als een essentieel belang van Nederland dat wij ook met de nieuwe Amerikaanse regering een goede relatie opbouwen, zodat wij het beleid kunnen beïnvloeden in een door ons gewenste richting. Dat lukt je niet als je eigenlijk begint met te zeggen, zoals in de preek van de heer Pechtold, dat iemand niet deugt. Je moet beginnen met te zeggen dat je de keuze van het Amerikaanse volk respecteert. Vanuit die verkiezing ga je zoeken naar een goede relatie. Natuurlijk benadruk je daarbij de historische, culturele en economische banden, de geschiedenis die wij samen hebben en de grote belangen van de trans-Atlantische samenwerking in de alliantie. Dat doe je allemaal. Ik heb dat gisteren ook gedaan. Dat is je vertrekpunt. Je vertrek-